

HÅND — VÆRK I FOLKE — SKOLEN

HÅND —
VÆRK
I FOLKE —
SKOLEN

Dette hæfte henvender sig til skoler, museer, kommuner, erhvervsskoler, håndværkere og andre, der har mod på og lyst til at deltage i projekter, som sætter fokus på håndværksfagene i folkeskolen.

Hæftet er tænkt som et inspirationsmateriale, som man kan plukke i for at lave sine egne projekter.

Først og fremmest handler det om at komme i gang.

Find nogle samarbejdspartnere lokalt og find ud af, hvordan I kan hjælpe hinanden med at lave bedre tilbud til skolernes undervisning i Håndværk og Design.

Måske finder et museum og en erhvervsskole sammen om et undervisningstilbud, måske er det en lokal håndværksmester, der inviterer eleverne indenfor, eller også er det måske kommunen, som tager initiativ til at indlede et samarbejde mellem lokale aktører inden for håndværksfagene og undervisningssektoren.

I dette materiale har vi samlet de erfaringer vi har fået gennem to års nysgerrighed og afprøvning af forskellige modeller.

Vi er klar over, at det ikke er alle steder, man direkte kan overføre vores erfaringer og undervisningsforløb, men forhåbentlig kan I lade jer inspirere af materialet til at komme i gang.

God fornøjelse

Håndværk i Folkeskolen

Projektet er støttet af Realdania.

Projektet Håndværk i Folkeskolen sætter fokus på, hvordan vi får håndværk på skoleskemaet. Målet er, at skoleelever på et tidligt tidspunkt får hænderne i konkrete håndværksteknikker. Det sker med levende undervisning i et nyt samarbejde mellem bl.a. museer, folkeskoler og erhvervsskoler.

En interesse for det gode håndværk

Hvordan bygger man et bur til sit kæledyr fra bunden? Hvad er forskellen på en fukssvans og en listesav? Hvornår bruger man linoliemaling, og hvorfor skal murstene ligge i forbandt?

Udviklingsprojektet Håndværk i Folkeskolen handler om at få børn og unge til at interessere sig for det gode håndværk. Samtidig inspirerer projektet til nye undervisningsmuligheder i det obligatoriske fag Håndværk og Design.

Et samarbejdsprojekt

En håndfuld projekter har sat fokus på materialer, teknikker og bygningskultur landet rundt.

Håndværk i Folkeskolen er et samarbejdsprojekt, der inddrager både virksomheder, erhvervsskoler, folkeskoler, museer og kommuner. Der er tale om et toårigt udviklingsprojekt, som blev fløjtet i gang i november 2017 og sluttede med udgangen af 2019. Håndværk i Folkeskolen har sat samarbejder i gang på Hjerl Hede, Bornholms Museum, Kystliv Holbæk, Museum Sønderjylland, EUC Nordvestsjælland og Andelslandsbyen Nyvang i Holbæk, Frilandsmuseet – Det Gamle Danmark og Flynderupgård i Helsingør.

Håndværk i Folkeskolen har udviklet et katalog med koncepter, der kan bruges af alle museer og folkeskoler i deres undervisning på 5-7. klassetrin.

Du kan her læse mere om de forskellige forsøg, vi har afprøvet. Tanken er, at du kan plukke fra kataloget og bruge de elementer, der er mest relevant på dit museum eller skole.

På www.haandvaerkifolkeskolen.dk kan du finde videoer og undervisningsvejledninger til flere af vores forløb.

Håndværk i Folkeskolen har arbejdet ud fra forskellige samarbejdsmodeller

- 1 Museet står for undervisningen med egne håndværkere eller kulturformidlere**
- 2 Museet i samarbejde med en erhvervsskole med erhvervsskolens undervisere**
- 3 Museet i samarbejde med en privat håndværker**
- 4 Museet i samarbejde med kommune (Åben Skole forløb)**

FRILANDSMUSEET

På Frilandsmuseet tager vi i vores introduktion udgangspunkt i gården fra Læsø. Eleverne identificerer de forskellige materialer i det byggede miljø fra Læsø. Der afsluttes med en fælles samtale om opgaverne, hvor materialerne kobles til de relevante håndværksfag.

Den åbne skole i læseplan for Håndværk og Design

“Samarbejde med forskellige firmaer og institutioner i lokalområdet inddrages (...) fx med et museum. Derudover kan lokale håndværkere, kunsthåndværkere og andre ressourcepersoner hentes ind i skolen til et kortere eller længere samarbejde med eleverne omkring et designforløb”

Valgfagshold

Igennem hele efteråret 2019 har Kongevejens Skole, som er nabo til Frilandsmuseet lagt al deres undervisning i 7. classes valgfag i Håndværk og Design på museet. Sammen med klassens lærere og håndværkere fra Frilandsmuseet har eleverne færdigbygget et legehuse i museets stationsby.

Eleverne får afprøvet forskellige traditionelle håndværksmetoder, og sammen med museets murer laver de fx deres egne lersten, som skal bruges, når de laver bindingsværk på huset. Der skal arbejdes sammen, når eleverne står på stilladset og lægger tag i klink på huset, og der er masser af anvendt matematik, når eleverne opmåler og laver nye karme til gamle vinduesrammer, som de også er med til at renovere sammen med museets maler.

Eleverne fik, i løbet af det halve år de var på museet, kendskab til en lang række klassiske håndværkstermer: fals, revle, skråbånd, klink, smigvinkel og forbandt, og deres evner som håndværkere blev tydeligt forbedret efter gentagne repetitioner.

For det er ikke nemt at save lige, og man skal holde tungen lige i munden, når der skal stemmes ud til en fals i en vindueskarm, og vigtigheden af præcis opmåling bliver indlysende, når der skal laves en revledør, som i sidste ende helst skal kunne åbne og lukke.

Som bekendt: ”øvelse gør mester”.

Det er Frilandsmuseets håb og ambition, at dette undervisningsforløb kan fortsætte. Hvis der kan findes en økonomisk model for samarbejdet med lokale skoler, er hensigten, at elever fremadrettet bygger nye huse til museet. Eleverne kommer enten i kortere forløb eller i længere forløb i forbindelse med valgfag. De længerevarende forløb har den fordel, at eleverne får et indgående kendskab til museet, og sammen med museets håndværkere får mulighed for at bygge i stor skala. Eleverne får et hus på museet, som de kan besøge sammen med deres familie, og får på den måde et stort ejerskab til museet.

Undervisningsbeskrivelse og video fra forløbet kan ses på www.haandvaerkifolkeskolen.dk

Fagets udviklingspotentiale (fra fagets vejledning)

"Håndværk og design har en helt afgørende rolle for udvikling af kreativitet, innovation og entreprenørskab i skolen, og af den grund er det vigtigt at få disse perspektiver grundfæstet i faget. Innovation og entreprenørskab betyder, at nyttiggørelse og betydning for tredjemand bliver et nyt omdrejningspunkt i faget, og i den forbindelse skal *håndværk og design åbne sig ud mod det lokale samfund, hvor et samarbejde med nærmiljøets institutioner og interessenter kan etableres.*

Den materielle kultur, både den lokale og globale, indgår i faget som inspiration og forståelsesramme.

Den materielle kultur rækker tilbage i historien mod tidligere tiders håndværkstraditioner og fremstilling af genstande, men rummer i lige så høj grad en nutidig og fremtidig dimension.

Ressourcebevidsthed og bæredygtighed er væsentlige aspekter i faget, og disse skal eleverne blive fortrolige med.

I forbindelse med forbrug af materialer er det vigtigt at vide, hvorfra disse stammer, og hvordan de belaster natur og miljø. Anvendelse af genbrugsmaterialer er en oplagt mulighed for at give eleverne viden om ressourcebevidsthed."

"Det har givet både drenge og piger et helt nyt syn på kønsroller og en hel masse i forhold til: hvad kan jeg tænke mig at lave, når jeg går ud af skolen."

Mille Senniksen, lærer, Katrinedalsskolen

*Anders Lykke Nielsen,
udviklingschef
alni@eucnvs.dk
EUC Nordvestsjælland, m.fl.*

På oldefars tid

Håndværk i Folkeskolen har udviklet et oplevelses- og læringskoncept i samarbejde med EUC Nordvestsjælland og lærergrupper fra Kildedamsskolen og Katrinedalsskolen i Holbæk, hvor elever løste håndværksopgaver i samarbejde med faglærere fra EUC Nordvestsjælland, håndværkere og formidlere fra Andelslandsbyen Nyvang og deres lærer fra faget Håndværk og Design.

Titlen 'På Oldefars' tid rummer en fortælleverden, der kan udfoldes i læringsmålene for Håndværk og Design og på en række af de fælles mål for folkeskolen 6. klassetrin. Indholdet kobler elevernes opmærksomhed fra fortælling til nutidens håndværk og forståelse for de mange muligheder og uddannelser i håndværksfagene, som findes i dag.

Håndværk og design i 6. klasse

Da din oldefar var på din alder, var verden anderledes. Han havde hverken mobiltelefon, computer eller TV. Til gengæld delte de fleste søskende værelse. Så når børn var sammen, var de ofte udenfor.

I løbet af de næste dage skal du save, hamre, male og bygge. Du skal bygge noget af dét, din oldefar måske lavede, når han hverken havde computerspil eller PlayStation.

Når du er færdig med at bygge, er du og dine kammerater velkomne til at tage tingene med hjem til jeres skole og bruge dem i frikvartererne.

Opgaver

Der er tre opgaver, der alle relaterer sig til Oldefars tid.

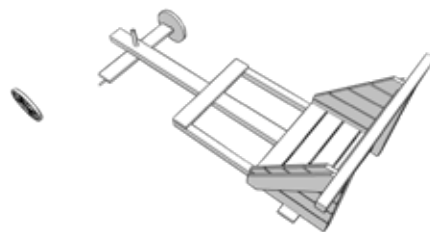
Eleverne deles ind i passende grupper á 3-4 elever. Hver gruppe 'trækker' en opgave (antallet af kort tilpasses gruppeantal, så der bliver en jævn fordeling af opgaver).

Opgave: Kaninburet

Kaniner har gennem tiden været et populært kæledyr – og har bidraget til familiens husholdning. Meget ofte var det børnenes ansvar at stå for pasning af kaninen og indsamling af foder.

Opgave: Sæbekassebilen

Navnet på sæbekassebilen stammer fra den tid, hvor købmanden fik leveret sæbe og sæbespånere i kasser, som børn hurtigt fik udstyret med barnevognshjul og en motor bestående af en flok skubbende hænder – eller byens stejleste bakke...

Opgave: Udendørsspil

I det hele taget foregik megen leg på oldefars tid udenfor, fordi husene var mindre og familierne meget større end i dag.

Opgaverne er den primære aktivitet i forløbet. Opgaven opfylder mål om at eleverne anvender værktøj, kender materialer, materialeforarbejdning og -kombination – og har fokus på sikkerhed.

Samtidig med arbejdet på produktet skal grupperne desuden lave gammeldags maling.

Formål

Formålet med forløbet er at give elever i 6. klasse i faget Håndværk og Design mulighed for at fremstille funktionelle produkter med ældre og nyere håndværk.

Organisering

Forløbet laves i samarbejde mellem skole, erhvervsskole og evt. lokalt museum. Forløbet er et kort projektforløb, hvor eleverne dels er på erhvervsskolen, dels arbejder på deres egen skole.

Tidsramme

Forløbet gennemføres over ca. 1½ uge, hvoraf 3 hele dage foregår på erhvervsskolen/museet. Antallet af lektioner, der anvendes på projektet for klassen, aftales lokalt.

I dette materiale er opgaver, øvelser, mv. svarende til 3 hele dage på erhvervsskolen/museet. Disse dækker *Håndværk og Design* samt *Uddannelse og Job*.

Der er desuden forslag til 4 fler- eller enkeltfaglige forløb, der kan afvikles på hjemskolen i perioden.

Projektforløb

Dag 1: Eleverne møder ind på erhvervsskolen/museet, bliver vist rundt, bliver præsenteret for opgaverne og sat i gang med at opskære og finde materialer frem til deres produktion. Opgaver til den mellemliggende tid på egen skole præsenteres kort.

Dag 2-5: Eleverne er tilbage på egen skole og arbejder videre med opgaver i relation til produkterne. Denne del er fleksibel og kan variere afhængigt af antallet af lektioner til rådighed.

Dag 6 og 7 foregår på erhvervsskolen/museet, hvor eleverne arbejder med produktionerne.

Eleverne fotodokumenterer deres arbejde på erhvervsskolen/museet. Elevernes produkter tages med hjem på skolen og kan anvendes i frikvarterer, SFO, eller hvor skolen finder, det vil være mest til gavn.

Ressourcer

Det forventes, at elevernes daglige lærer i Håndværk og Design deltager i hele forløbet. Fra erhvervsskolen deltager lærere fra maler og tømrer.

Du kan hente hele undervisningsforløbet på www.haandvaerkifolkeskolen.dk inkl. lærervejledning, faglige mål og aktivitetskort. Her kan du også se en video fra forløbet.

"Bare det at se sine elever "shine" og hjælpe hinanden på kryds og tværs, og at se nogle af dem, der ikke fylder så meget derhjemme, pludselig vokser med 20 cm i et projekt som dette her,"

Mille Senniksen, lærer, Katrinedalsskolen

BORNHOLMS MUSEUM

*Sanne Steenberg Hansen,
museumsformidler,
ssh@bornholmsmuseum.dk
Bornholms Museum*

Der er i disse år øget fokus på håndværksfag. På skoleområdet arbejder man på, at få flere elever sporet ind på uddannelse og arbejde inden for håndværk.

Bornholms Museum testede i 2018 forår og efterår mulighederne for at tilbyde Bornholms skoler undervisning i håndværksfag. Projektet sigter både på at præsentere eleverne for konkrete håndværksopgaver, materialekundskab, de respektive håndværksfag, samt synliggøre arbejdet med disse på museerne. Et ønske er på sigt også at integrere håndværksfirmaer i projektet/undervisningen. Man har udvalgt 6. klasse som fokusklassetrin.

Pottemager/keramiker, tømrer, murer og arbejde inden for haven/landskabsområdet er blevet valgt ud på Bornholms Museum, da disse repræsenterer både fagområder på museet samt lokale traditioner.

6. C på Søndermarksskolen stillede juni 2018 op som "prøvekaniner" for projektdelen på Bornholms Museum. Første dag blev eleverne fordelt på Hjorths Fabrik og Erichsens Gård. I små grupper arbejdede de tæt sammen med museets håndværkere/fagmedarbejdere og var med til konkrete arbejdsopgaver.

Sammen med håndværkerne

På Hjorths Fabrik prøvede de kræfter med sider af pottemager/keramiker håndværket. De arbejdede med leret på drejeskiven, i støbeforme, afpudsning/finpudsning samt dekoration. På den måde fik de kendskab til lerets muligheder og begrænsninger samt designovervejelser. En anden del af klassen arbejdede på Erichsens Gård med maler-, murer- og gartneropgaver. Eleverne kalkede en del af husets ydremure, de understrøg Erichsens Gårds tag med mørtel, og havens mange hække og buske blev klippet/beskåret.

Dagen efter gik turen til Melstedgård, gaarden Madkulturhus. Her prøvede eleverne kræfter med håndværk primært omkring træ samt gartneropgaver i haven og gårdens andre udearealer. Igen blev de inddelt i mindre grupper, så alle kom i arbejde og ikke mindst tæt på håndværkeren og hans ekspertise. Eleverne var med til at sætte indhegning op oppe på markerne, de lavede pilehegn, de ordnede gangarealer, mm. i haven. De fik desuden også færdiggjort kopier af gamle trætrillebører, som skal bruges i det daglige arbejde på Melstedgård.

Efter de to dage blev der evalueret med eleverne og håndværkerne. Der var stor tilfredshed blandt eleverne: "jeg vidste ikke, at der var så meget forskelligt håndværk", "før kendte jeg kun til elektrikere, nu ved jeg, der er flere slags håndværkere", "det er en af de dage, hvor man glemmer tiden", "det er hårdt", "det er lidt vanskeligt, men når man bare prøver, går det fint". Fra håndværkernes side lød der ros til eleverne, som alle var interesseret, arbejdede godt og fik udført det arbejde, der var planlagt.

Den tætte kontakt til håndværkerne er helt sikkert et meget stort plus i projektet. Netop den tætte personlige kontakt/oplevelse skaber et godt fundament for læring og måske også for et senere valg af håndværkerhverv.

HJERL HEDE OG
FRILANDSMUSEET,
LY & LÆ

"Eleverne oplever at få ejerskab til det, de bygger. De kan meget hurtigt se, at de bliver gode til at beherske et værktøj, og det er jo en høj motivationsfaktor for dem. Når man arbejder med sine hænder, så husker man bedre."

Nicolas Rubek, lærer, Virum Skole.

*Nikolaj Kirk,
nk@hjerlhede.dk
Hjerl Hede*

Projektet Ly & Læ blev afviklet på Frilandsmuseet i Lyngby i samarbejde med Nikolaj Kirk fra Hjerl Hede og en 6. klasse fra Virum Skole.

Tidsforbrug: to dage af fem timer.

Idé og mål

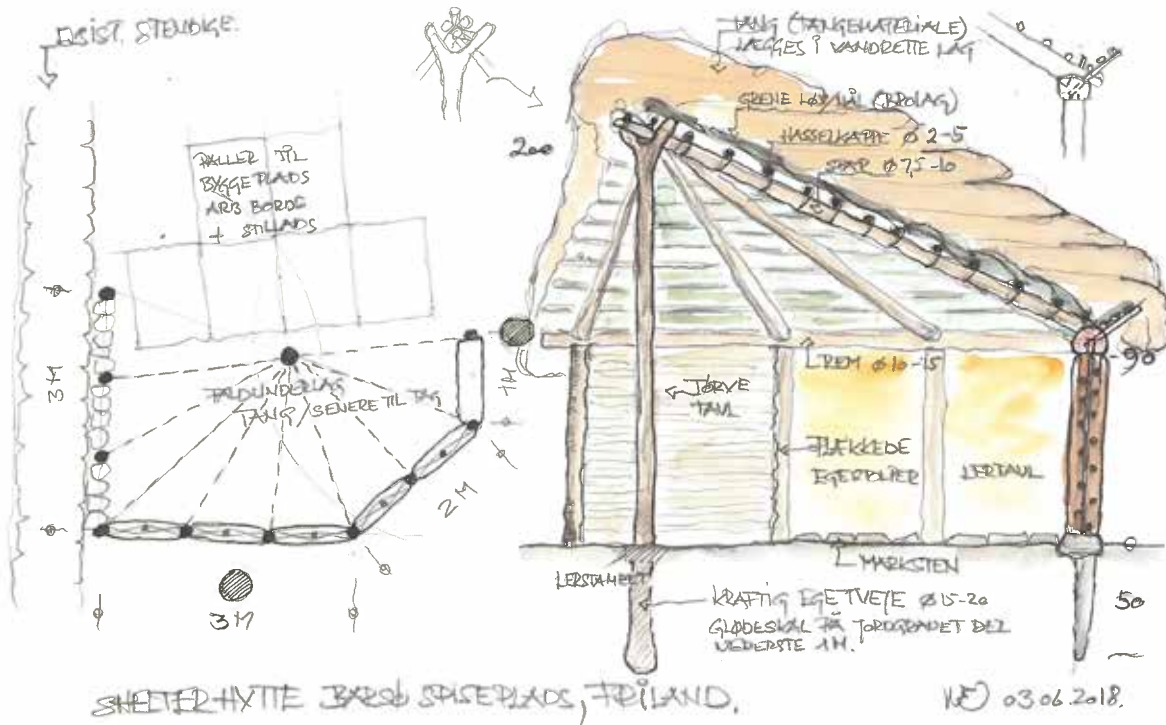
Målet er at skabe mulighed for:

- at børnene med hænder og hoved får afprøvet håndværksmæssige metoder, der udspringer fra det traditionelle bygningshåndværk, vejledt af håndværkere
- at skolebørnene kan arbejde i det fri og med hænder og værktøj bearbejde naturmaterialer til anvendelige byggematerialer
- Skoleklassen anvender og forholder sig til naturens materialer og deres anvendelighed

Der arbejdes overordnet ud fra spørgsmålene:

- Hvordan kan håndværk og materialer anvendes i konstruktionen af "ly og læ"
- Hvad er materialernes muligheder og begrænsninger

Børnene fremstiller under vejledning en utraditionel og kreativ, legende og "organisk" bygningskonstruktion. Et "ly og læ", der indgår og fungerer som en del af Frilandsmuseets legelandskab.

KYSTLIV
HOLBÆK

Ture Malthe Møller,
tm@kystliv.dk

Carsten Hvid,
ch@kystliv.dk
ledere af Kystliv Holbæk

Dette er et undervisningsforløb, der foregår på Kystliv Holbæk med 6.-klasser fra skoler i Holbæk Kommune.

Her er den lokale, traditionelle fjordfiskerkultur fra begyndelsen af 1900-tallet i centrum for alle aktiviteter på de maritime værksteder som bådebyggeriet, sejlløftet, rebslåeriet og stejlepladsen hvor garn, udstyr og fangst håndteres.

Selve kystlivscenteret, som forløbet forgår i, indeholder tillige en udstilling fra Museum Vestsjælland om kystlivet, fiskerierne og livet ved fjorden i første halvdel af 1900-tallet.

Denne udstilling danner en slags "bagtæppe" eller "ramme" for de håndværksmæssige aktiviteter, der foregår på værkstederne, på fjorden og i skoven.

Baggrund og mål

Kystliv Holbæk er en nyetableret forening, som har 2 - 3 ansatte til at opbygge og drive et kystlivscenter, som sammen med kommunens skoler og ungdomsuddannelser, borgere og senere turister, skal arbejde med den lokale, maritime kultur og med de håndværk og aktiviteter, der knyttede sig til denne.

Målet er at bruge denne indgangsvinkel som en læringsarena for elever på grundskoler og ungdomsuddannelser inden for mere almindelige skolefag, men altså med den maritime kulturhistorie fra livet ved fjorden som udgangspunkt. Dels for at skabe en dybere erkendelse af historiske, kulturelle og naturgivne sammenhænge, dels for at motivere eleverne til at få en interesse for håndværk, dels for at elever og borgere generelt får styrket deres identitet som boende netop i Holbækområdet ved havn og fjord og i den historie, natur og kultur, som dette område indeholder.

Faglige mål

Eleverne skal få en forståelse af materialekvalitet fra skov til færdigt produkt (her i form af en båd). Samtidig skal eleven opnå basale færdigheder i håndtering af enkelte typer håndværktøj, som høvl, sav, hammer, stemmejern og økse.

Det er ligeledes et mål, at dette konkrete projekt, skal bruges som en start for at prøve denne type undervisning af og som en slags "teaser" til andre håndværk- og designlærere, for at inspirere dem til at udvikle videre på idéerne sammen med os med Kystliv Holbæk.

Helt konkret indgår dette forløb også i overvejelserne om, hvordan man skal gribe det nye prøvfag i Håndværk og Design an.

I øvrigt er det også en ambition senere at forsøge at inddrage denne undervisningsform i de mere ordinære skolefag som f.eks. dansk, matematik, samfundsfag og biologi.

Og ikke mindst er målet, at give eleverne en interesse for håndværk generelt og dermed motivere flere elever til at vælge håndværk som deres fremtidige levevej.

Målgruppe

- 6. klasser fra Holbæk Kommune
 - 2 klasser deltog
- Håndværk- og designlærere

Organisering

Hver klasse har haft to - tre dage på værkstederne i skoven og på fjorden.

Der har været to undervisere tilknyttet i tillæg til klassens egen lærer, og hver klasse har været delt op i to hold, når de har været på værkstedet og 4 hold, når de skulle finde egnede træer til at fælde i skoven.

Bygning af Strandhusepram

Dag 1

- Intro til Kystliv Holbæk og til det at arbejde med det maritime element. Rundvisning på Kystlivscenterets udstilling om livet ved fjorden, på værkstederne samt på Nationalmuseets maritime værksteder.
- Hold 1 arbejder i bådebyggeriet og Hold 2 arbejder i rebslåeriet
- Frokost
- Holdene fortsætter som før pausen

Dag 2

- Hold 2 arbejder i bådebyggeriet og Hold 1 arbejder i rebslåeriet
- Frokost
- Holdene fortsætter som før pausen

Dag 3

- Et hold arbejder i bådebyggeriet og et hold arbejder i rebslåeriet.
- Det handler primært om at blive færdig med båden og få den søsat.

Kystliv - Tilbage til rødderne

Dag 1

— I skoven for at fælde masteemner

- Intro skoven som “byggemarked”
- Udvalgelse af de rette træsorter og kvaliteter
- Fældning af masteemner - hvert hold ét træ
- Pause
- Krumtræ til bådene - opgravning af rødder
- Forskelle i kvalitet - hurtig - eller langsomvokset? - bonitet/kvalitet
- Hjem

Dag 2

— I værkstedet og på fjorden

- Hold 1 - Intro til Kystliv Holbæk og til det at arbejde med det maritime element. Rundvisning på Kystlivscenterets udstilling om livet ved fjorden, på værkstederne samt på Nationalmuseets maritime værksteder
- Hold 2 - Ud i båd og sætte makrelgarn
- Hold 2 - Arbejder i bådebyggeriet og Hold 1 arbejder i rebslåeriet
- Hold 2 -Intro til Kystliv Holbæk og til det at arbejde med det maritime element. Rundvisning på Kystlivscenterets udstilling om livet ved fjorden, på værkstederne samt på Nationalmuseets maritime værksteder
- Hold 1 - Ud i båd og sætte skrubbegarn
- Frokost
- Hold 1 arbejder på værkstedet med masteemnerne fra skoven
- Hold 2 sejler ud og røgter garn
- Hold 1 sejler ud og røgter garn
- Hold 2 arbejder på værkstedet med masteemnerne fra skoven
- Fangsten slagtes, renses og flås, og alle, der vil, får fisk med hjem
- Hjem

Kompetenceudvikling

Oplæggene i projektet "Håndværk i Folkeskolen" har sidenhen været brugt flere gange med andre typer elever fra indskoling, mellemtrin, udskoling i div. grundskoler, men også i andre skoleformer, som f.eks. erhvervsskolernes byggefag, hvor vi selvfølgelig tilpasser og "tuner" oplæggene ind, så de passer til målgruppen og de aktuelle elever.

Der er nu nedsat en udviklingsgruppe bestående af Kystliv Holbæk, Center for læring og Trivsel i Holbæk Kommune og ikke mindst en række skoler og lærere, der sammen prøver, hvilke muligheder, denne arbejdsmåde rummer for ordinær undervisning i grundskolen, ligesom der i øjeblikket evalueres på de foreløbige samarbejder med erhvervsskolen.

Erfaringer

Eleverne var meget engagerede, aktive og "på", og det er vores klare indtryk, at flere var interesseret i mere af dette.

Læreren til begge de klasser, der har været gennem forløbet, er senere kommet tilbage for at lave et fire-dages forløb med et nyt Håndværk og Designhold.

Flere elever har både efter dette konkrete oplæg og siden efter lignende oplæg spurgt om muligheden for at komme her i fritiden.

En enkelt elev fra en 10. Klasse, der indtil da stort set kun havde haft dårlige oplevelser i skolen, da han er svært ordblind, har sågar - inspireret af dette - netop afsluttet sit ophold på Skoleskibet Georg Stage med fine afgangsprøver og er dermed allerede nu uddannet som ubefaren skibsassistent og kan gå direkte ud i job. Denne elev har dog valgt at gå tilbage i uddannelse og starter efter jul på smedeuddannelsen.

Økonomi

Økonomien i dette forløb er lidt dyrt mht. materialer til Strandhuse-prammen, men med tilskud fra Håndværk i Folkeskolen har det fungeret fint.

Det bliver dog en udfordring fremover at finansiere lignende projekter, uden at f.eks. kommunen går målrettet ind og prioriterer dette.

Alt tyder dog på at Holbæk Kommune er interesseret i at gå ind i dette fremover og støtter allerede op om projektet på mange måder.

Arrangører

Projektet er tilrettelagt i et samarbejde med Kystliv Holbæk, Mørkøv Skole/Kildebjergskolen og Projektet Håndværk i Folkeskolen.

MUSEUM
SØNDERJYLLAND

LINOLIE&PIGMENT

KLIPLEVGRØN - B197

LINOLIEMALING

- TIL INDEN- OG UDENDØRS BRUG -

Lars Nielsen,
museumsformidler,
lani@msj.dk
Museum Sønderjylland

Beskrivelse af forløbet

Forløbet "Håndværk i Folkeskolen" var et forløb på to dage med en 6. klasse på Kliplev Skole.

Udover at klassen havde fået fortalt, at de skulle arbejde med emnet "maling", havde de ingen ide om, hvad der skulle ske.

Skolen havde stillet deres billedkunstlokale til rådighed i de to dage, så vi havde en fast base, og derfor ikke skulle bruge unødigt tid på at pakke materialerne ned.

Jeg startede med at lave en introduktion til forløbet, hvor jeg forklarede, hvad formålet var, og hvad eleverne skulle lave de næste par dage. Som en lille intro havde jeg lavet en PowerPoint præsentation, hvor jeg lavede en gennemgang af, hvordan maling har været benyttet gennem historien. Eleverne måtte undervejs gerne byde ind med spørgsmål og kommentarer. Der blev snakket om 40.000 år gamle hulemalerier, Egypternes farverige sarkofager, munkenes introduktion af nye farverige pigmenter og kirkernes imponerende kalkmalerier.

Herefter blev der snakket om, hvad maling egentlig består af, og eleverne fik lov til at komme med deres bud på, hvilke farver man f.eks. brugte og kunne fremskaffe her i Norden. Det ledte samtalen ind på brugen af kul, kridt og okkerfarver, okseblod, pigment, protein og forskellige slags limstof.

Eleverne skulle nu i grupper være med til at lave deres egen maling. Jeg præsenterede dem for de forskellige ingredienser som forskellige farvepigmenter, ben- og hudlim, kærnemælk og øl. Eleverne fik udleveret opskrifter til maling lavet på ben- og hudlim, kærnemælk og øl. Derudover fik eleverne mulighed for med egne hænder at lave pigment ved at knuse kul og kridt.

Eleverne fik herefter opgaven, at de hver især skulle lave deres eget efterårsmaleri på et lærred med den hjemmelavede maling. De færdige malerier blev efterfølgende udstillet på skolen.

Ud over at lave et maleri, skulle eleverne også lave et lille forsøg med den hjemmelavede maling. De malede nogle træklodser med maling lavet af benlim, kærnemælk, øl, okseblod og med en akrylmaling, som de normalt bruger i billedkunst. Eleverne lavede to sæt af de forskellige slags maling. Det ene skulle hænges op indenfor og det andet udendørs.

Formålet med forsøget er, at eleverne gennem resten af skoleåret skal holde øje med, om der over tid sker ændringer med farverne, og løbende i undervisningen drøfte, hvilken maling der er bedst ud fra dækkeevne, farve/glans, og hvilken der er mest holdbar ift. vind og vejr. Vores forsøg blev hængt op på udvalgte steder på skolen, så skolens andre elever også kan følge med i processen både indendørs og udendørs.

Kliplev Grøn

Efter at eleverne havde prøvet kræfter med at arbejde med forskellige pigmenter og lave deres egen maling, tog vi med bus fra Kliplev til Øsby, hvor Thor Grabow har sin virksomhed Linolie & Pigment.

Her fortalte Thor stolt om processen i at producere linoliemaling af rigtig høj kvalitet uden anvendelse af unødigt kemi og om sin passion for det gamle håndværk og sine forskellige produkter. Eleverne fik en rundvisning gennem hele virksomheden, hvor de så de mange farverige pigmenter, og fik et indblik i, hvordan nogle af virksomhedens medarbejdere blandede forskellige pigmenter for at få den helt rigtig farve, som kunderne havde bestilt. De var også med ude i produktionen, hvor nogle af de ansatte fremviste brugen af virksomhedens maskiner, og forklarede deres funktion. Som afslutning på virksomhedsbesøget skulle eleverne blande deres egen maling, som vi skulle have med tilbage på skolen. Eleverne fik selv lov til at vælge farven på den maling, der skulle laves. Der blev ivrigt diskuteret om, hvorvidt den grønne maling skulle være lysere eller mørkere, og det var med stor begejstring, at de på skift fik lov til at tilføje farver til blandingen. Da vi skulle bruge malingen dagen efter, fik eleverne også en kyndig vejledning i, hvordan man skal stryge penslen, og hvordan man får en linoliemaling til at dække bedst.

Som en afslutning lavede Thor en lille beholder med noget af den maling, eleverne havde lavet. Beholderen fik navnet "Kliplev grøn". Eleverne fandt det rigtig sjovt, at man nu kunne købe "deres" maling i virksomhedens butik. Vi fik efterfølgende sagt tak for besøget hos Thor, og tog bussen hjem til Kliplev Skole sammen med spanden med 7,5 liter "Kliplev Grøn".

Mal et legehus

Dagen efter startede jeg med at forklare dem dagens program. Eleverne blev iklædt malerdragter og udstyret med pensler. Skolen havde et legehus, som godt kunne trænge til en kærlig hånd. Eleverne fik til opgave at børste legehuset rent med koste og efterfølgende male det med den maling, vi havde fået med hjem dagen forinden. Det tog eleverne det meste af formiddagen at male legehuset til stor interesse for skolens øvrige elever, som ivrigt fulgte med i processen, når de havde frikvarter.

Da malearbejdet var færdigt, var eleverne meget stolt af resultatet og hentede straks skolelederen, som skulle besigtige deres fornemme arbejde.

Som en afslutning på hele projektet, skulle eleverne lave en lille sjov opgave. Da vi dagen forinden havde snakket om, hvor farver til maling kommer fra, blev der bl.a. nævnt, at det sikkert kommer fra frugter, græs, osv. Eleverne fik nu mulighed for at teste, om det var muligt at male et maleri udelukkende med farver fra frugt og grønt. De fik udleveret en masse forskellige slags frugter som gul peber, rødbeder, spinat, rødkål, gulerødder, osv. Eleverne skulle nu i grupper blende og presse væske ud af fødevarerne, og efterfølgende lave et maleri med deres "maling". Det kom der nogle sjove resultater ud af, og man må sige, at eleverne var yderst kreative.

Vi sluttede dagen af med at evaluere de to dage, hvor jeg spurgte ind til, hvordan det havde været at være med til dette projekt, og hvad de selv synes de havde fået ud af det.

Evaluerings af forløbet

For mig var det virkelig spændende at følge eleverne gennem forløbet. Jeg havde selvfølgelig forventet at de ville være deltagende i undervisningen, men jeg havde ikke regnet med, at de ville være så engagerede som tilfældet var. Jeg tror, at der var flere faktorer, der spillede ind. De havde forinden ikke den store viden omkring maling, udover at det kan købes i nogle runde bølter eller plastdunke. De fik derfor tilføjet en viden, som de ikke havde forinden, og blev introduceret for nye begreber som okker, pigmenter, benlim. Udover at de skulle modtage viden gennem ørerne, fik de også disse begreber og materialer mellem hænderne, og skulle med dem udforme et produkt.

Man skal heller ikke underkende det at besøge en virksomhed, hvor de kommer bag kulisserne og med egne øjne kan se de forskellige processer i at lave et produkt. Her bliver de også præsenteret for fagpersoner, som brænder for deres håndværk, og deres begejstring for faget smitter helt klart af på eleverne.

Det var for mig vigtigt, at de fik opbygget en viden, men også at kunne omsætte den viden, og ende ud med at lave nogle produkter, som de føler ejerskab over. Derudover skulle der også være en eksperimenterende del, hvor eleverne på egen hånd kunne prøve sig frem. Dette fik de gjort, da de lavede deres egen maling ud af f.eks. øl, kærnemælk og benlim. De fik også muligheden for at lave et lille forsøg med holdbarheden af forskellige typer maling, som de fremadrettet kan evaluere på i undervisningen. Eleverne selv fortalte, at det havde været spændende at være med til at lave deres egen maling og efterfølgende bruge det. Det var gældende både for den

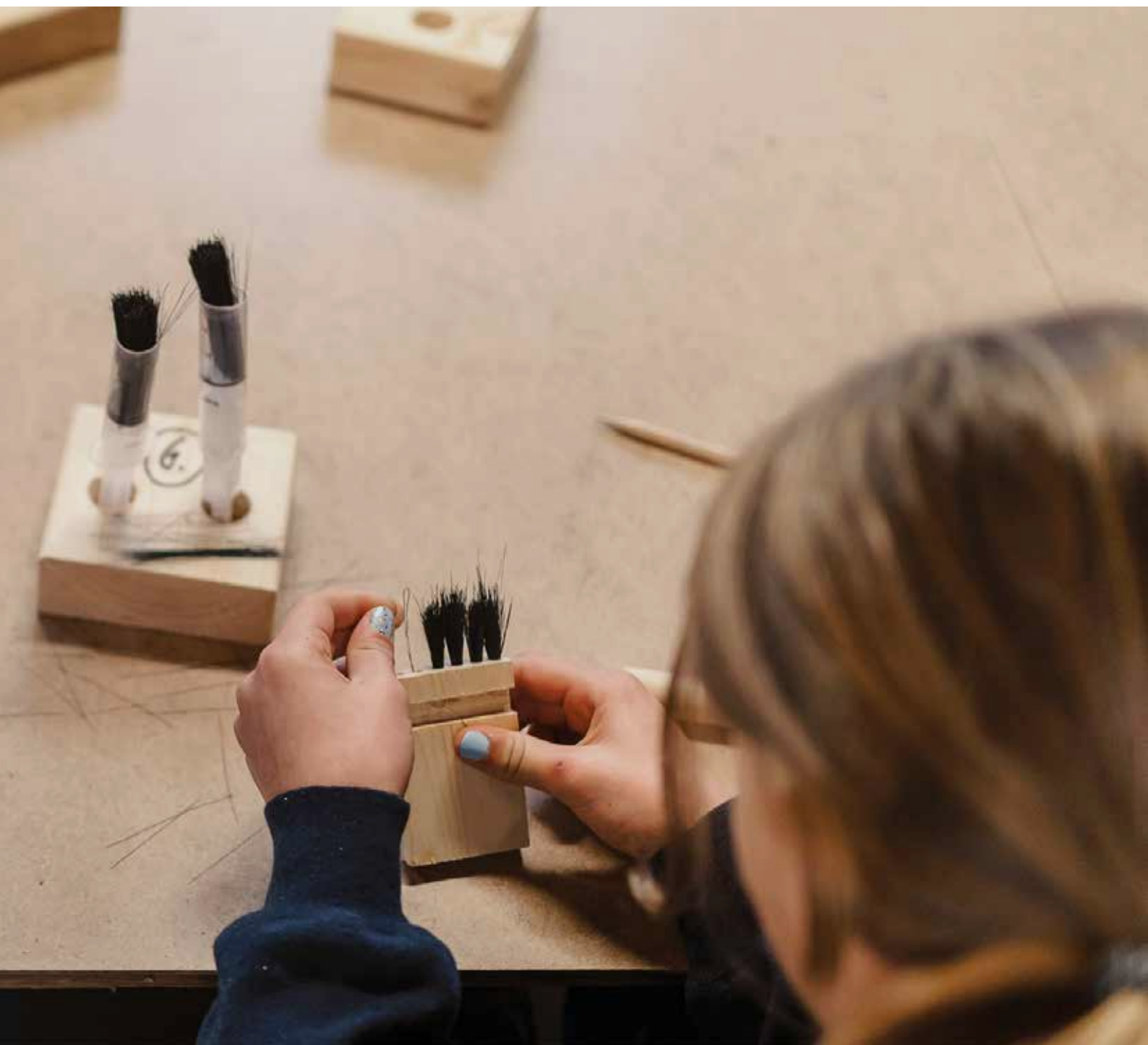
maling, de havde lavet på skolen, men også det de havde lavet sammen med Thor på virksomhedsbesøget. Derudover var de glade for, at det var et meget praktisk forløb, hvor de selv skulle have hænderne nede i materialerne og kreere forskellige produkter.

Efterfølgende evaluerede jeg forløbet sammen med den lærer, der havde fulgt klassen i løbet af de to dage. Hun fremhævede den røde tråd gennem forløbet, hvor den teoretiske viden eleverne havde modtaget blev understøttet af et besøg hos fagpersoner, der fortalte om deres håndværk. Denne viden mundede ud i forskellige håndgribelige produkter, som eleverne kunne være stolte af.

FLYNDERUPGÅRD
HELSINGØR
KOMMUNE

"Det er fedt at få lov at arbejde med nogle materialer, der er gode for naturen. At det ikke er plastik. Fx hestehår er jo noget, der er i naturen i forvejen."

Elev i 6. klasse

*Ida Wettendorff,
børnekulturkonsulent,
iwe65@helsingor.dk*

*Anne-Mette Hermansen,
amh33@helsingor.dk
Helsingør Kommune*

Dette er et undervisningsforløb, der foregår på det lokale landbrugsmuseum Flynderupgård. Her er et gammel håndværk – børstenbinderi – udgangspunkt for et værkstedsbesøg for kommunens 6. klasser. Eleverne introduceres til, hvordan man producerer en børste efter gamle teknikker og med bæredygtige materialer. De får en rundvisning på selve gården, hvor de klapper gårdens dyr og hører om landbrugslevet anno 1920. Her bliver børstenbinderi sat ind i en kulturhistorisk ramme.
Baggrund og mål

I Helsingør Kommune er der en lang tradition for samarbejde mellem skole- og kulturområdet. Det betyder, at der bl.a. har været et stort fokus på det nye fag Håndværk og Design, og særligt på håndens arbejde med et kulturhistorisk blik. Læs mere om erfaringerne her: <https://emu.dk/grundskole/handvaerk-og-design/aben-skole/handvaerk-og-design-og-aben-skole>

I dette projekt er det målet, at det kulturhistoriske afsæt kobles til et håndværksprojekt, så det bliver meningsfuldt for den enkelte elev. Et håndværk, der er relevant i forhold til gamle håndværkstraditioner og som ikke umiddelbart foregår i skolens træværksted. Valget faldt på børstenbinderi. Eleverne kan relatere til det fra deres hverdag, hvor børster oftest optræder i plastikudgaver.

Faglige mål

Eleverne skal have mulighed for at prøve kræfter med teknikker og værktøj, der er knyttet til både de hårde materialer – træ og metaltråd – og de bløde materialer – heste- og svinebørster. De skal også kunne sætte håndværket ind i en kulturhistorisk sammenhæng (materiel kultur).

Målet er samtidig at inspirere lærerne til at bruge andre teknikker i undervisningen hjemme på skolen, og til at opdage muligheder på et kulturhistorisk museum.

Målgruppe

- Alle kommunens 6. klasser – 21 klasser deltog
- Håndværk- og designlærere

Organisering

Hver klasse har haft en dag i værkstedet på museet (ca. 4 timer). Der har været en håndværker og en hjælper tilstede ud over klassen egne lærere. Værkstedet er indrettet i en lade på museet. Værkstedet er organiseret i flere stationer, så det er overskueligt for elever at komme til, og at de ikke skal vente så længe.

Dagsforløb

- Introduktion til materialer, værktøj, maskiner, sikkerhed i værkstedet, "arbejdsånd" og til håndværket børstenbinderi
- Arbejde i værksted
- Rundvisning på gården
- Frokost
- Afsluttende finish på egen børste

Der er mulighed for at efterbearbejde eller udvide forløbet med en designproces på egen skole.

En vejledning til børstenbinding findes på haandvaerkifolkeskolen.dk

Kompetenceudvikling

I forbindelse med projektet har der været afholdt en faglig eftermiddag, hvor håndværket blev afprøvet. Her har andre faglærere også været inviteret med.

Erfaringer

Eleverne er hurtigt engagerede, og de har tid til at fordybe sig i håndværket, uden klokken ringer. De skal ikke stå i en lang kø for at få hjælp af læreren, og de kommer hjem med et håndværksmæssigt produkt.

"Håndværk og Design formålsparagraf

"Stk. 3. Eleverne skal gennem håndværk og design opnå forståelse for materiel kultur i elevernes hverdag og i forskellige kulturer og tidsperioder. Eleverne skal tilegne sig forståelse for ressourcer, miljø og bæredygtig udvikling i relation til håndtering af materialer."

Lærerne sætter pris på at få tilbudt et forløb, der er nemt at gå til. Her får de håndværksmæssig støtte, der er flere hænder til at hjælpe, og der er styr på materialer og værktøj. Lærerne udtrykker glæde ved det faglige indhold, og der er mulighed for at arbejde videre på skolen. Alt er organiseret for dem, de skal bare møde op på den aftalte dato.

I et vist omfang har vi gjort brug af frivillige hjælpere, pensionerede lærere, der bare godt kan lide at være sammen med børn, og som synes sådanne projekter er vigtige. Det betyder, at der er flere hænder, og der opstår fine relationer mellem ældre og unge mennesker.

Økonomi

Når man vælger at tilbyde et projekt til mange klasser – i dette tilfælde til en hel årgang i kommunen – er der stordriftsfordele bl.a. i forhold til at forberede et forløb, som gentages mange gange, og i forhold til materialeindkøb og etablering af værksted.

Prisen pr. klasse bliver holdt på et realistisk niveau, fordi projektet ikke er afhængig af fx dyr transport eller høje medarbejderressourcer.

Anbefalinger

Vi anbefaler, at de involverede i projektet er involveret fra begyndelsen og repræsenterer forskellige fagligheder – museumsmedarbejdere, skolefolk,

håndværkere... Det er en god idé at have fokus på, hvad formålet er med projektet/aktiviteten og at være grundig i forberedelsen. Det er vigtigt at være nysgerrig på forskellige muligheder.

En tidlig udmelding af datoer inden det nye skoleår planlægges er nødvendig, for at projektet bliver en del af årsplanen på skolen. Vi fortæller om det nye skoleårs projekter i maj og melder datoer tilbage til skolerne inden feriens start i juni.

Som koordinatore for projektet holder vi snor i klassernes besøg. Lærerne bliver mindet om dato og sted ca. 3 uger før, de bliver inviteret til en faglig eftermiddag, og vi beder dem om en kort evaluering af forløbet.

Vi anbefaler, at man sørger for, at det bliver et økonomisk bæredygtigt projekt, så flest mulige får glæde af det på kort og på lang sigt. Det er et ekstra plus, når det har en afsmittende effekt på skolerne og museerne, så det sætter spor.

Projektet er tilrettelagt i et samarbejde med Museerne Helsingør, Flynderupgård, håndværkslærere, børnekulturskonsulent og læringskonsulent for de praktisk-musiske fag.

**HJERL HEDE OG
NAUR-SIR SKOLE OG
BØRNEHUS**

Nikolaj Kirk,
nk@hjerlhede.dk
Hjerl Hede

Karin Haagaard,
kari144g@hkcloud.dk
Naur-Sir Skole og Børnehus

Indledning

I og med at Naur-Sir Skole og Børnehus har håndværksmæssig fokus fra børnehave til 7. klasse, var det et naturligt valg for os til samarbejdspartner. Derudover var det naturligt for dem at inddrage hele skolen og børnehaven i "Håndværk i Folkeskolen" og lave en hel emneuge, hvor håndværk og historie var i fokus. I denne rapport er der fokus på 6. klasserne, men i forbindelse med helhedsforståelsen vil øvrige klassetrin fremgå ind i mellem.

Link til fagbeskrivelse: <https://naur-sir-sk.skoleporten.dk/sp/290771/text/HFU%20-%20faget>

Dette projektforsøg foregår både på Hjerl Hede og Naur-Sir Skole og Børnehus. Det har været en vekselvirkning mellem kulturhistoriske besøg på Hjerl Hede og besøg fra Hjerl Hede på Naur-Sir Skole og Børnehus. Hvor fokus er på forståelse af håndens arbejde i en kulturhistorisk ramme.

Gennem Håndværk i Folkeskolens grundtanke om en trekantformet relation mellem håndværkere, folkeskole og kulturinstitutioner opstod der et mål om at skabe og afprøve et koncept, hvor håndværkere og lærere går i symbiose og støtter hinanden i et fag/håndværk, hvor kulturinstitutionen anses som et studiekammer/bibliotek fyldt med inspiration. Ligeledes blev hovedaktiviteten lagt på skolen grundet lokale udfordringer med store afstande og dyr transport, da offentlig transport ikke er en mulighed.

Grundlæggende går konceptet ud på, at en håndværker understøtter en lærer i en af læreren bestemt opgave. Det kan være en større opgave eller en mindre opgave. Håndværkeren skal ses som et levende bibliotek og dermed fungere som "konsulent".

Læreren skal ses som den pædagogiske/didaktiske ansvarlige, og kulturinstitutionen/museet skal ses som et studiekammer eller inspirationscentrum.

Hjerl Hede har en meget velfungerende og veludviklet skoletjeneste på museet. Derfor tog vi titlen "Håndværk i Folkeskolen" meget bogstaveligt og placerede hoveddelen af aktiviteterne i folkeskolen.

Baggrund og mål

Ved Naur-Sir Skole og Børnehus har man med udgangspunkt i at skabe en mere varieret skoledag og samtidig bidrage til udvikling af grundlæggende håndværksmæssige kompetencer hos eleverne, indført faget "HFU" (Håndværks-Forberedende-Undervisning). Faget indtræder som en del af den understøttende undervisning. Klassetrin fra 0.-6. klasse vil have faget i 1 lektion pr uge, mens 7. klasse vil få faget på fagdage. Udover at give eleverne kendskab til forskelligt forfaldende arbejde og praktisk arbejde, er det målet, at de tilegner sig en ansvarsfølelse over for deres opgaver.

I samarbejdet mellem Hjerl Hede og Naur-Sir Skole og Børnehus er målet, at det kulturhistoriske afsæt kobles til et håndværksprojekt på skolen. Hensigten er, at hele skolen dermed inddrages, enten som aktiv udførende eller som tilskuer, og dermed vil påvirkningen være større og selve resultatet vil fortælle historien flere år frem. Ydermere bliver projektet meningsfuldt for den enkelte elev, resten af skolen, lærer og skoleleder.

Derudover var målet, at eleverne skulle gennem historisk håndværk, hvor øvelsen var, at historisk håndværk sagtens kan relateres sig til deres hverdag eller aktuelle skolefag.

Faglige mål

Eleverne skal introduceres til den danske byggeskik og deraf inspireres til at udvikle deres egen hytte, som de selv skal bygge. Dermed får eleverne mulighed for at prøve kræfter med værktøj og teknikker, der knytter sig til murerfaget, tømrerfaget og etableringsfasen. Derudover fik eleverne kendskab til knyttet traditionelle byggematerialer og historiske byggemetoder.

Eleverne skal gennem ugen udvikle deres håndværksmæssige kompetencer via forskellige værksteder. Disse værksteder skal udover at udvikle elevernes håndværksmæssige kompetencer, også vise dem, at deres faglige viden fra deres almene skolefag kan kobles til håndværk.

Gennem arbejde med naturmaterialer udvikles elevernes kendskab til egenproduktionen med de resurser, der findes i deres nærområde. Denne viden er med til at gøre dem mere bevidste og kan være medvirkende til en forståelse fra eleverne omkring, hvorledes vi som mennesker kan bidrage til at reducere tidens materialistiske forbrug.

Målet er samtidig at inspirere lærerne til at søge viden blandt et museums netværk og bruge andre teknikker i undervisningen hjemme på skolen samt at opdage muligheder på et kulturhistorisk museum.

Målgruppe

Primære målgruppe: 6. klasser.

Sekundære målgruppe: resten af skolen og børnehaven.

Tertiære målgruppe: de involverede lærere.

Organisering

Vekselvirkningen mellem Hjerl Hede og Naur-Sir Skole og Børnehus blev et spændende relationsopbyggende og lærende forløb. Forløbet strakte sig over flere samlinger.

- 1 4.-6. klasserne var på besøg på Hjerl Hede en dag (ca. 4 timer). Der var en håndværker tilstede ud over klassen egne lærere.

På museet var der rundvisning med fokus på husenes opbygning og byggematerialer. Derudover var der undervisning til fremstilling af to slået simer af bast, uld-kartning og spinning af garn med ten.

- 2 Håndværkere fra Hjerl Hede var på besøg på skolen.

Her benyttede håndværkerne sig af et udeområde, hvor der var bordbænke og et halvtag. Der var fokus på snitteri, fletværk og fremstilling af simer.

- 3 Håndværkere fra Hjerl Hede var på besøg på skolen.

Her benyttede håndværkere sig af udeområdet samt sløjdløkalet. Der blev fremstillet træagler og tapsamlinger.

- 4 Emneuge.

Emneugen

Forinden emneugen og for at skabe en rød tråd gennem forløbene havde eleverne fået til opgave at tænke over og designe et overnatningsrum i det fri. Der er bevidst undladt at sige shelter, da man dermed risikerer at låse deres tanker og dermed den kreative proces.

For at engagere eleverne og give dem medindflydelse, inden emneugen egentlig tog form, fik eleverne til opgave at designe deres eget "overnatningsrum i det fri".

Eleverne arbejdede inden emneugens start med udregninger og beregninger af projektet. Dette foregik i elevernes matematiktimer. Desuden var eleverne ude og se på området i både natur og teknik, samt i fysik/kemi. Det var med til at give eleverne en forståelse for, hvordan området skulle ryddes for de nuværende træer, for at skabe plads til projektet. Samt at understøtte elevernes viden om skovbunden, og om det var muligt at bygge direkte derpå.

Kompetenceudvikling

I forbindelse med projektets emneuge har lærerne været involveret ligestillet med håndværkerne. Dermed har lærerne haft mulighed for at lære og suge til sig af viden, mens håndværket blev udført.

Kompetenceudvikling set med et lærerfagligt perspektiv

Det er vigtigt, ikke alene at give eleverne deres faglige viden. Men også at have fokus på det hele menneske og elevernes almene dannelse. Dette projekt understøtter noget centralt, hvori læreren holder sig for øje, at også de allersvageste elever har gavn af at være med-designere på undervisningsforløb, hvilket medfører motivation og forståelse hos de elever, der har været med til at udtænke og formulere grundlaget for sit eget arbejde.

Desuden ønsker vi at fremme elevernes læringsmotivation, ved at benytte os af at stimulere de otte intelligenser, der er med til at understøtte indlæringen hos eleverne. Gennem de forskellige læringsmiljøer kan der opnås differentiering ved at skabe rammer i undervisningen, der gør, at eleverne husker det lærte. Netop hukommelsen udvikles i autentiske læringsmiljøer. Hvilket understøttes af de folk, Hjerl Hede stiller til rådighed gennem emneugen med deres specifikke kvalifikationer.

Erfaringer — nutidige erfaringer og erfaringer på sigt.

I og med at dette var et udviklingsprojekt mellem Hjerl Hede og Naur-Sir Skole og Børnehus, der skulle afprøve konceptet, der er beskrevet i indledningen, og samtidig indeholdt en konkret opgave afviklet på baggrund af eksisterende erfaringer, lærerfaglighed og håndværk, så deler erfaringerne sig i nutidige og konkrete erfaringer og udviklingsorienterede erfaringer.

Nutidige erfaringer.

- Eleverne er hurtigt engagerede, og de har tid til at fordybe sig i håndværket.
"Det er meget sjovere, fordi man får lov til at lave noget, i stedet for bare at sidde og skrive i en bog" siger en elev. Ydermere udtaler en anden elev at "Det er lidt mere sjovere end hvad vi normalt laver, og så er det ik' så kedeligt, som bare at sidde og kigge i en bog".
- Både lærerne og håndværkerne er meget imponerede over elevernes evner, og hvad der rent faktisk kan lade sig gøre, med elevernes hjælp på en uge.
- Eleverne indser, at det de lærer i klasserummet, og deres faglige viden, kan kombineres med det håndværksfaglige. Dermed opdagede eleverne, at det alment lærte giver dem en basisviden, de kan benytte. Flere elever fik øjnene op for, hvad de kan bruge deres viden til.
- Fagligt svage elevers evner kommer til syne, når de anvender deres evner for kreativitet og håndværk.

Erfaringer på sigt

- En klar formulering af symbiosen mellem læreren og håndværkeren indeholdende rollefordeling og forventningsafstemning.
- Klargjort forslags-/eksempelmappe, der beskriver og præsenterer forskellige opgaver, og hvilke fag der kan inddrages, så læreren hurtigt kan danne sig et overblik og forstå fordelene ved at vælge at arbejde sammen med en håndværker.
- Forberede løsninger og/eller små modeller af forskellige eksempler på tapsamlinger, beklædningstyper, mm. Kulturinstitutionen kan være stedet, hvor undervisningsmaterialer opbevares.
- Invitér erhvervsskolerne med i samarbejdet, så de elever, der bliver grebet af håndværket, allerede har en relation med en erhvervsskole, og dermed bliver vejen derhen kortere.

Økonomi

Det er i forhold til den lokale udfordring med afstand og ingen offentlig transport en fordel at lægge aktiviteterne på skolen, da dyr transport i form af at bestille en bus undgås fra skolen.

Ligeledes er der en organisatorisk fordel i, at skolen nemmere kan planlægge på besøg i huset, da en aktivitet kan fylde tre timer, hvor det ville tage en hel dag, hvis aktiviteten lå på Hjerl Hede. Dermed bliver det også en økonomisk fordel for skolen.

I dette tilfælde er en emneuge en dyr løsning i forhold til betaling af instruktører og håndværkere, hvorfor en lignende arrangement kræver midler andet steds fra. Dog ville dette koncept sagtens kunne bruges ved meget mindre aktiviteter.

Anbefalinger

Ved større samarbejdsprojekter anbefaler vi, at der skabes medansvar og medindflydelse ved at de involverede i projektet organiser sig fra starten og ser sig som et team. Det være sig de forskellige fagligheder – museumsmedarbejder, skolefolk, håndværker.

Det er et must at have fokus på, hvad formålet er med projektet/aktiviteten og være grundig i forberedelsen. Det er vigtigt at være nysgerrig på forskellige muligheder. Ligeledes er meget vigtigt, at der bliver udpeget en koordinator/leder, der sikrer fremdrift, beslutningstagen, struktur og referat.

Arrangører

Projektet er tilrettelagt i et samarbejde med Hjerl Hede Frilandsmuseum (projektleder), Naur-Sir Skole og Børnehus (koordinator), Tækkemand Bjarne Johansen, Tækkemand Tonny Bogut samt pensionerede håndværkere.

Hele undervisningsforløbet kan ses på www.haandvaerkifolkeskolen.dk

HÅNDVÆRK
I FOLKE-
SKOLENS
FREMTID

*Michael Gyldendal,
projektleder Håndværk i Folkeskolen,
michael.gyldendal@natmus.dk
Frilandsmuseet, Nationalmuseet*

Danmark skriger på flere håndværkere. Dansk byggeri må ofte sige nej til opgaver, da de ikke kan skaffe arbejdskraft nok. Erhvervsuddannelserne har store problemer med at tiltrække drenge og især piger til håndværksuddannelserne. Det er ambitionen, at hver fjerde i en ungdomsårgang skal vælge en erhvervsuddannelse i 2020, og at vi i 2025 når op på 30 %. Men til trods for en lille stigning i 2019, er det fortsat under 20 % som vælger erhvervsuddannelserne til. Så vi er måske på vej, men langt fra i mål.

Derfor har et enigt Folketing i 2018 indgået en bred aftale om større praksisfaglighed i folkeskolen. 'Fra folkeskole til faglært - Erhvervsuddannelser til fremtiden'. Målet er at øge søgningen til erhvervsuddannelserne og indeholder også en styrket indsats i folkeskolen.

Det betyder blandt andet, at det bliver obligatorisk at vælge et praktisk/musisk fag i udskoling. Derudover vil man styrke samarbejdet mellem folkeskoler og erhvervsskoler og gøre det lettere for faglærere fra erhvervsuddannelserne at undervise elever i folkeskolen.

Praksisfaglighed i skolen, aftale om samarbejde mellem folkeskoler og erhvervsskoler

"Erhvervsskolerne skal have mulighed for at udbyde relevante forløb, der opfylder kravene i Fælles Mål for fagene, og facilitere praksisfaglige aktiviteter på folkeskolerne som led i den understøttende undervisning i større omfang, end hvad rammerne for åben skole i dag tillader"

Håndværk i Folkeskolen har søsat to projekter i samarbejde med en erhvervsskole i Holbæk med EUC Nordvestsjælland og i Helsingør med U-Nord. Projekterne har kastet gode erfaringer og evalueringer af sig, og i begge projekter har det styrket forløbet, at det var faglærere fra en erhvervsskole, der stod for undervisningen. Samtidig har vi interviewet en række museer om deres erfaringer og intentioner med at samarbejde med en erhvervsskole i udviklingen af forløb med Håndværk og Design. Det viser sig, at geografien ofte er en væsentlig parameter. Steder, hvor skoler, museer og erhvervsskoler geografisk er tæt placeret, er det indlysende nemmere at komme i gang, da transport ofte er en af de udfordringer og barrierer, der kan være med til at bremse projekterne. Dernæst er økonomien en stor udfordring. Til trods for udmeldingen fra undervisningsministeriets side om at styrke samarbejdet, er der endnu ikke fundet en løsning på, hvordan projekterne bliver finansieret. I både kortere og længerevarende forløb kræver det oftest en dobbeltlærerfunktion, da det er nødvendigt, at skolens lærer deltager i forløbet i forhold til sammenhæng i hele undervisning og også i forhold til, at valgfaget Håndværk og Design nu er et eksamensfag. En dobbeltlærerfunktion gør naturligvis forløbet dobbelt så dyrt, da det kræver aflønning af faglærere fra erhvervsskolerne. Og det er en fordyrende faktor, som få kommuner på nuværende tidspunkt har mulighed for at finansiere.

Mange museer tilbyder undervisning til ungdomsuddannelser, men det er de færreste tilbud, der er målrettet til erhvervsuddannelserne. Enkelte museer tilbyder undervisning til grundforløbs elever på erhvervsskolerne. En del erhvervsskoler er allerede i gang med at tilbyde forløb til folkeskoler, og et projekt som Skills Stafetten er med til at styrke samarbejdet mellem folkeskoler og erhvervsskoler. Men der er endnu ikke opbygget mange traditioner og erfaringer i samarbejdet mellem folkeskoler og erhvervsskoler, men det er vores håb, at også museerne kan være med til at initiere og styrke disse udviklingsprojekter.

Oftest er det først i forbindelse med uddannelsesvejledning i 8. eller 9. klasse, at eleverne bliver introduceret til erhvervsuddannelser, men en tidlig indsats, allerede i 5.-6. klasse skulle gerne spore eleverne og deres forældre ind på interessen for håndværk, ud fra den betragtning, at det ofte er for sent at påvirke eleverne i en erhvervsuddannelsesretning sidst i deres skoleforløb.

Den materielle kulturarv

I formålsparagraffen for Håndværk og Design står der at: "... Eleverne skal tilegne sig forståelse for ressourcer, miljø og bæredygtig udvikling i relation til håndtering af materialer," og: "den materielle kultur rækker tilbage i historien mod tidligere tiders håndværkstraditioner og fremstilling af genstande."

Det er her, museerne kan byde ind. For er der noget, som museerne kan, er det at bevare kendskabet til de gamle håndværksteknikker. Håndværk i Folkeskolen arbejder ikke kun med bevaringshåndværk, men åbner generelt for en øget adgang til forståelse for det unikke i håndens arbejde. En lang række af de kulturhistoriske håndværksfag fra tømrer og tækker til murer og pottemager har været kendetegnet ved deres udvikling af nye designs, nye former, metoder og teknologier i en stræben efter enten øget funktionalitet eller en højere æstetik. Ofte har man måtte udvise opfindsomhed og eksperimenterende tilgange, når noget gik i stykker, eller dele af bygninger blev ødelagt, og de sædvanlige ressourcer ikke var tilgængelige. Håndværksfaget er stadig et levende og udviklende fag, hvor fortidens viden møder fremtidens udfordringer, når vi skal finde nye løsninger til klimaforandringerne landskaber, bæredygtige byggerier og hverdagens genstande.

Men hvad er det så, museerne kan bidrage med i samarbejdet mellem folkeskoler og erhvervsuddannelserne:

- Museer har fokus på læring
- Museer har folkeoplysning som formål
- Museer har fokus på dannelse og formidling af vores fælles historie
- Museer bidrager til at understøtte børns faglige læring
- Museer kan indsætte håndværket og erhvervsuddannelserne i en anden fortælling
- Museer arbejder i fortællende universer
- Museer har høj troværdighed
- Museer får elever og lærere ud af klasselokalet
- Museer har en anden fysisk platform og kan præsentere undervisningen med nye vinkler
- Museer giver eleverne autentiske oplevelser

Bæredygtigt byggeri

Når skoler besøger Frilandsmuseet får eleverne et indblik i, hvordan vi levede på vores oldeforældres tid, hvordan landbokulturen udviklede sig, og hvordan børn var en del af et arbejdende fællesskab. Men de får også et indblik i, hvordan man var nødt til at genanvende de ressourcer, der var til rådighed og benytte sig af de forhåndenværende materialer. En nyttig viden, som også et moderne publikum kan bruge, hvor klimaudfordringer og grov udnyttelse af naturens materialer er brændende punkter på en aktuel dagsorden. På Frilandsmuseet har vi bygningsmæssige eksempler på anvendelse af lokale materialer. Behovet for brænde gjorde, at store dele af Læsø tilbage i 1700-tallet blev ramt af sandflugt. Der var intet træ tilbage på øen, og man måtte benytte sig af vraggods fra strandede skibe. Et andet karakteristisk tegn på gårdene på Læsø er de store tangtage. Ålegræs var en af de rigelige ressourcer, og derfor også en naturlig ingrediens, når der skulle bygges. Det lægger naturligvis op til en dialog om bæredygtigt byggeri i dag og muligheden for på en praksisnær måde at arbejde med FN's verdensmål for bæredygtig udvikling.

Skrammellegepladsen

På Frilandsmuseet har vi hentet inspiration fra skrammellegepladsen, en dansk opfindelse, som i dag desværre næsten er forsvundet.

Landskabsarkitekt C. Th. Sørensen er i Danmark kendt som skaber af mange fantastiske landskabs-, park- og haverum. Mindre kendt er han for engang tilbage i 1930'erne at have lanceret ideen om "Skrammellegepladsen". Et offentligt uderum, hvor ungerne kunne slippe fantasien løs, blive kreative og bruge hænder og hoved til at bygge og skabe ting, ud af det skrammel, der nu engang blev til overs fra det gryende overflodssamfund. Den første skrammellegeplads blev etableret i 1943 i en Emdrup boligbebyggelse. Flere kom til og senere blev de omdøbt til "Byggelegepladser", som vel havde succes hos ungerne igennem 60'erne helt frem til engang i 1970-80'erne, hvorefter de blev for pæne, regelrette og institutionaliserede og mistede karakteren af kreativt frirum.

Frilandsmuseet vil genoplive C. Th. Sørensens idé bag skrammellegepladserne – nemlig at gøde og åbne i denne sammenhæng skoleeleverne, deres fantasi, deres kreativitet til at bruge hænder og hoved til at skabe ting af deres verden.

I forhold til skrammellegepladserne vil det nye byggeområde skulle have et ekstra historisk element, i hvilket der kan indgå et pædagogisk læringsforløb. Eleverne bliver instrueret i forskellige fagområder af dygtige håndværkere, som viser og instruerer eleverne i tømrerfaget, murerfaget, glarmesterfaget, snedkerfaget, malerfaget, mv., mens de sammen klasse for klasse bygger huse, møbler og inventar, som de selvfølgelig selv forinden har designet.

På denne måde designes og udvikles et byggeprojekt af eleverne. De får opøvet en idé og fornemmelse for håndværk og materialer, en fornemmelse af sammen at kunne producere, og med den fysiske ramme får eleverne og underviserne et fælles rum at mødes i om at skabe et produkt sammen.

Vores håb er, at Frilandsmuseets byggeprojekter kan inspirere til at etablere lignende andre steder i landet og få gang i kreativiteten i ungerne hoveder og hænder.

Åben Skole

På Frilandsmuseet, Hjerl Hede, Bornholms Museum og Kystliv Holbæk er det museets egne håndværkere, der har deltaget i undervisningen. Men vi vil også appellere til eksterne håndværksmestre om at byde sig til i forhold til undervisningen af eleverne. For vi vil gerne invitere både håndværkere og faglærere udefra til at være en del af disse Åben Skole tilbud.

En ny undersøgelse fra Skoletjenesten.dk om museernes undervisningspraksis viser, at det især er museerne, der tager initiativ til tværgående samarbejde med folkeskoler. Derfor giver det også god mening at lade kulturinstitutioner være initiativtagere til at lave store tværfaglige projekter, der understøtter skolernes arbejde med håndværksfaget.

Men det er ikke omkostningsfrit at lave disse samarbejder. Den Åbne Skole er en stor del af skolereformen fra 2014, hvor skolerne forpligtiger sig på at indgå i samarbejde med lokale museer og private virksomheder. Men ofte er der fra kommunernes side ikke afsat midler til at understøtte disse samarbejder, og de fleste museer har desværre ikke selv midler til at indlede disse partnerskaber. Samtidig betyder nedskæringer på skoleområdet også, at flere skoler nedprioriterer "ud af huset" aktiviteter, herunder museumsbesøg. Det skulle vi gerne have ændret, men det kræver, at flere kommuner forpligtiger sig, også økonomisk, på at igangsætte nye initiativer og støtte op om samarbejdet mellem skoler og museer.

I forhold til at inddrage lokale virksomheder, herunder håndværksmestre og entreprenørvirksomheder viser en undersøgelse fra 2016: "at virksomhederne er positive over for samarbejde med skoler i lokalområdet, og flere samarbejder allerede" (Deloitte Consulting). Men virksomhederne oplever også en række barrierer i form af manglende koordinering og rammer for samarbejdet. Ofte er samarbejdet

udsprunget af gode lokale relationer og netværk, hvilket ofte er afhængigt af ildsjæle og enkeltpersoner og dermed meget sårbare i forhold til personudskiftninger. Fra virksomhedernes side udtrykkes det direkte, at den primære årsag til samarbejdet er fremtidig rekruttering. Skole-virksomhedssamarbejdet er med til at sikre eleverne et bedre udgangspunkt for at træffe beslutninger om deres fremtidige karriere.

Håndværk i Folkeskolen er medfinansieret af Realdania, som fremmer en levende bygningskultur, og målet er i sidste ende at få flere unge til at interesse sig for den materielle kulturarv og det gode håndværk. Når kimen til det er lagt, er det vores håb, at også flere unge vælger en erhvervsuddannelse.

For det som samarbejdet gerne skulle give, er at koble den teoretiske undervisning med praktisk erfaring og dermed i sidste ende sikre en bedre balance mellem de unges karrierervalg og arbejdsmarkedets behov.

Godt håndværk hører fortiden, nutiden og fremtiden til.

"Det er godt at få klasserne ud at se på rigtige håndværkeruddannelser og på, hvordan man kan videreuddanne sig senere, da der er rigtigt mange af dem, der faktisk ikke ved andet end at man kan fortsætte på et gymnasium efter folkeskolen."

Benny Pedersen, lærer EUC Nordvestsjælland,

Foto

Brittany Overgaard (Frilandsmuset), Laura Bekking (Frilandsmuseet),
Martin Staunsager Larsen (Frilandsmuseet),
Sandra Odgaard - Thinkalike (Flynderupgård), EUC Nordvestsjælland,
Bornholms Museum, Kystliv Holbæk, Museum Sønderjylland, Hjerl Hede.
Tegnede skitser af Niels Erik Jensen (Frilandsmuseet)

Tak til styregruppen for Håndværk i Folkeskolen:

Eske Møller, Realdania

Steffen Lund, direktør EUC Nordvestsjælland

Erik Als, vicedirektør Nationalmuseet

Niels Erik Jensen, arkitekt Frilandsmuseet

Design: Anne Solmer

Tryk: Kandrups Bogtrykkeri A/S

Også tak til Kathrine Monsrud Ekelund og Signe Lykke Littrup
for at have startet Håndværk i Folkeskolen op.

Nationalmuseet

 National Museum of Denmark